

FORSLAG TIL PROSJEKTPLAN

for arkeologisk frigivningsundersøkelse på Usthus, gnr. 217, bnr.1,
Kvinnherad k, Hordaland i forbindelse med

REGULERINGSPLAN FOR FV.62 FJELBERGSAMBANDET Askeladden id. nr. 143890

Dyrkningsspor fra yngre bronsealder og eldre jernalder ved Usthus gnr. 217, bnr.1.

GRUNNLAG FOR VEDTAK ETTER kml § 8.4

Universitetsmuseet i Bergen
Fornminneseksjonen
11.01.2017

Tidligere saksgang

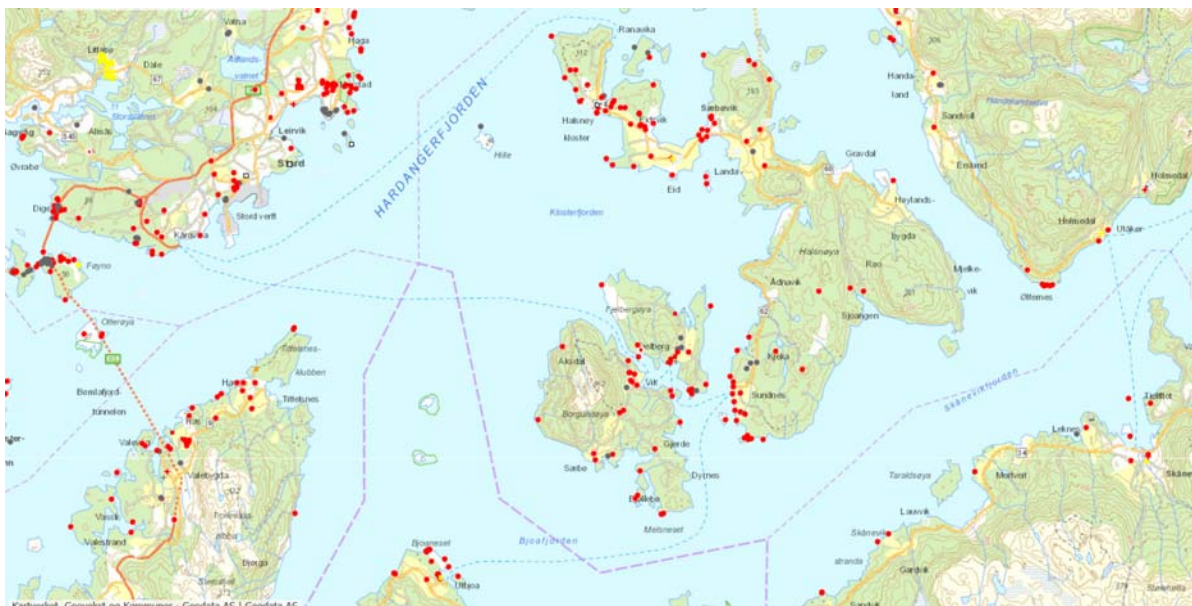
Bakgrunnen for saken er regulering av nytt vegsamband mellom Borgundøy, Fjelbergøy og Halsnøy i Kvinnherad kommune, Hordaland. Tiltakshaver er Kvinnherad kommune.

Forslag til reguleringsplan for veg på Borgundøy, Fjelbergøy og bro til Halsnøy, ArealplanID: 1224 20170006, deler av gnr 208, 209, 210, 216, 217 og 224 Kvinnherad kommune ble lagt ut til offentlig ettersyn 27.10.2017. Varsel om oppstart av planarbeid og forslag til planprogram ble lagt ut til offentlig ettersyn 04.09.2017 med frist for merknader satt til 15.10.2017. Fylkesvegtraséen følger alternativ 2A i kommunedelplanen vedtatt 27.09.2012, men med bro i stedet for kabelferje mellom Fjelberg og Sydnes.

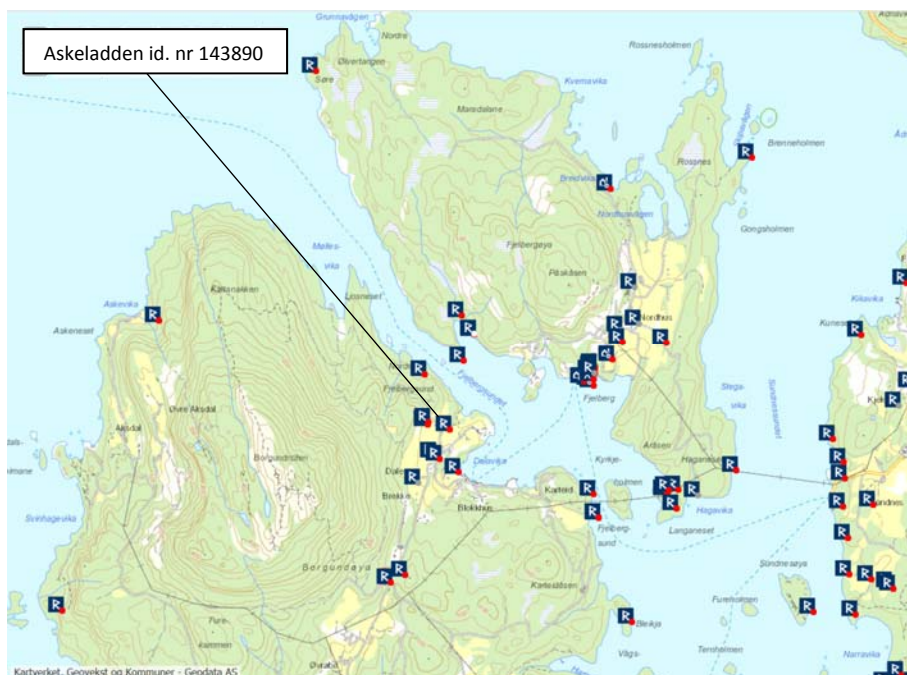
Det ble gjort arkeologiske registreringer i hele traséen i 2006 og 2011, med funn av automatisk freda kulturminner flere steder innenfor planområdet. I brev datert 08.11.2017 varslet Hordaland fylkeskommune om krav til arkeologiske registreringer i området som ble berørt av planendringen. Den arkeologiske registreringen ble gjennomført 21.11.17 og medførte ikke funn av automatisk freda kulturminne.

Landskap og kulturmiljø

Den omsøkte lokaliteten ligger i dyrket mark på Fjelbergøy. Den skogkledte øya har et småkupert landskap med spredte flater med dyrket mark. Det er mange automatisk freda kulturminner rundt sundet som dannes av de tre øyene Fjelbergøy, Borgundøy og Halsnøy; en stor andel er gravrøyser, men det er også påvist flere nausttufter og dyrkningslokaliteter.

Figur 1. Usthus ligger på Fjelbergøy øst for Stord, mellom øyene Halsnøya og Borgundøya lengst sør i Kvinnherad. Røde prikker er kulturminner (kart hentet fra Askeladden).

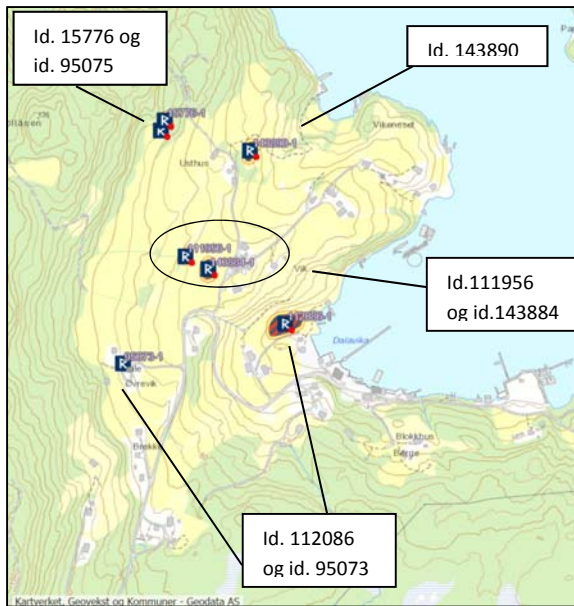
Figur 2. Av de automatisk freda kulturminnene i området, er det særlig mange gravrøyser (kart hentet fra Askeladden).

Kulturhistorisk status

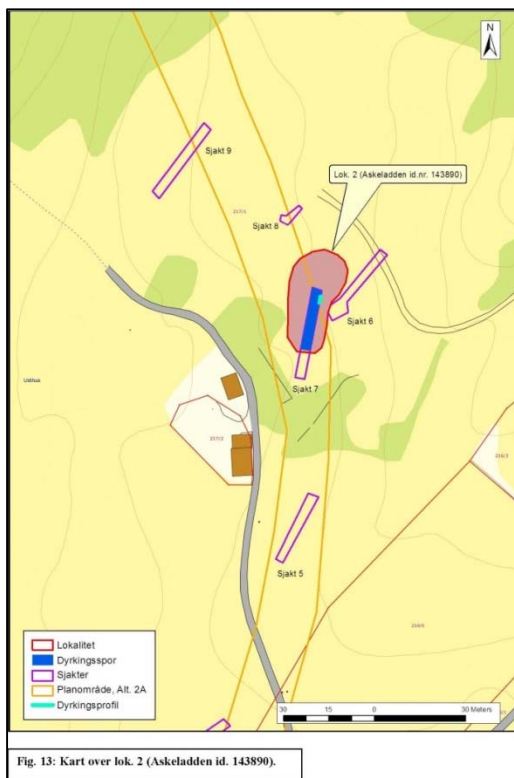
Det ble gjennomført arkeologiske registreringer med funn av automatisk freda kulturminner innenfor planområdet i 2006 og i 2011. Registreringen i 2006 ble gjennomført ved overflateregistrering, prøvestikking og maskinell fflateavdekking. Det ble påvist fossile dyrkningslag på Usthus på Borgundøy (id. 111956), og på Nordhus (id. 111936 og id. 111940) og i Rongedalen (id. 111548) på Fjellbergøy. På sørspissen av Fjellbergøy ble det påvist dyrkningslag (id. 112154) og et aktivitetsområde (id. 112153) i tilknytning til et tidligere påvist romertidsnaust (id. 112152). Registreringen i 2011 ble gjennomført innenfor et mindre delstrekke på Usthus på Borgundøy, i forbindelse med flytting av traséen utenom tidligere registrerte automatisk freda kulturminne. Det ble påvist to dyrkningslokaliteter (id. 143884, og id. 143890) i nærheten av dyrkningslokaliteten (id. 111956) som ble påvist i 2006.

Det aktuelle kulturminnet Askeladden id. 143890

Askeladden id. 143890 er en dyrkningslagslokalitet med utstrekning på omlag 470 m², på Usthus gnr. 217, bnr. 1, på Borgundøy. Under registreringen i 2011 ble det åpnet fem sjakter øst og nord for våningshuset på gården, og det ble påvist et dyrkningslag med flere faser i én av disse, sjakt 7. Dyrkningslaget ble påvist over en lengde på 20 meter, med en tykkelse som varierte fra 15 cm i den sørlige delen til 45 cm i den nordlige delen av sjakta. Dyrkningsprofilen viser minst to faser, og lag B har blitt datert til overgangen førromersk jernalder/eldre romertid (1980 +/- 30 BP, kalibrert 50 f.Kr. - 90 e.Kr.) og lag C har blitt datert til yngre bronsealder (2730 +/- 30 BP, kalibrert 920-810 f.Kr.).

Figur 3. Det er påvist to andre dyrkningslokaliteter rett sør for det omsøkte kulturminnet id. 143890 (kart hentet fra Askeladden).

Figur 4. Kartutsnitt hentet fra registreringsrapporten viser hvordan kulturminnet er avgrenset av funntomme sjakter.

Fig. 14: Sjakt 6 og 7 sett mot søraust.
 Fig. 15: Profil 2, sjakt 7, sett mot aust.

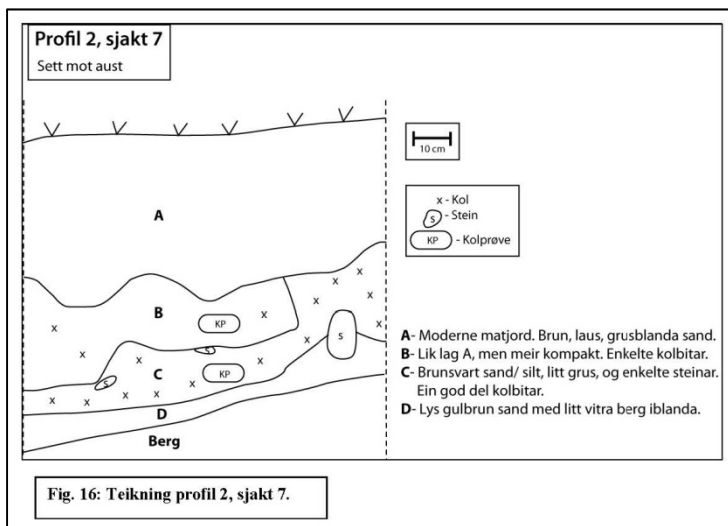

Fig. 16: Teikning profil 2, sjakt 7.

Fig. 5a og 5b). Figurer hentet fra registreringsrapporten viser et oversiktsbilde av sjakt 6 og 7, foto av profil i sjakt 7 samt profilteikning av sjakt 7 sett mot øst.

Arkeologiske funn og lignende undersøkelser i nærområdet

På Nordhus er det kjent to gravhauger som ble undersøkt i 1882. Eikehaugen/ id. 224808 inneholdt ingen funn, mens id. 224812 inneholdt en korsformet spenne, bronsepinssetter, to sølvringer m.m. (B4096). Det er også påvist et aktivitetsområde med funn av ulike klebergjenstander fra middelalder på Nordhus (B10996/id. 225781). På Usthus ble også to gravhauger undersøkt på 1880-tallet; Krekjahaugen (id. 15776/ B3732) inneholdt rike funn, mens en hellekiste fem meter sør for denne var funntom (id. 95075).

De siste årene har Universitetsmuseet gjennomført lignende undersøkelser på Øystese og på Tolo i Kvam kommune. På Øystese ble det undersøkt dyrkningslag fra slutten av steinalder, bronsealder og eldre jernalder, mens undersøkelsen av dyrkningslag på Tolo gav dateringer til eldre og yngre jernalder, samt middelalder.

Problemstillinger

Generelt sett er det gjennomført få arkeologiske undersøkelser av dyrkningslag i Hordaland, og den eldste jordbrukstida er dårlig representert. Dyrkningsporene på Usthus har dateringer som strekker seg fra yngre bronsealder til overgangen mellom førromerske jernalder/romertid. C14-prøvene er tatt ut to steder i profilen, og en arkeologisk undersøkelse med tettere prøveuttak og botaniske analyser med fokus på beite- og dyrkningsindikatorer kan trolig trekke det eldste jordbruksinnslaget lenger tilbake i tid. Det er også vesentlig å få en større forståelse av jordbruket i bronsealder og eldre jernalder, både når det gjelder hva som ble dyrket her og om lagene representerer fulldyrking eller innslag av beitebruk. Dette vil også være interessant å se i sammenheng med alle gravminnene i området, som tyder på mye aktivitet i nettopp disse periodene. Målsettingen med undersøkelsen blir altså å få en bedre oppløsning og forståelse av jordbrukets karakter og de lange linjene i jordbrukskulturen.

Metode og arbeidsopplegg i felt

Forarbeid:

Forarbeide i forbindelse med planlegging, tilretteleggelse av feltarbeidet og administrasjon beregnes til 2 dagsverk, mens forarbeide for GIS krever 1 dagsverk.

Feltarbeid:

Dyrkningsprofilen som skal danne utgangspunkt for prøvetakning graves frem ved hjelp av gravemaskin. Hovedsjakten plasseres i terrengets fallretning/lokalitetens lengderetning, og må legges parallelt med sjakten fra registreringen for å få en intakt dyrkningsprofil. I tillegg vil det graves en kryssjakt for å fastslå dyrkningslagets bredde. Profilene renses frem og dokumenteres med fotogrammetri, og utvalgte deler av profilene tegnes før det tas ut C14-prøver og botaniske prøver. Lokalitetens største lengde i terrengets fallretning er 30 meter, mens største lengde på tvers av fallretningen er 16 meter.

Dette kan gjennomføres av to personer i løpet av 6 dager. Vi regner 4 dagsverk til å grave fram sjaktene med maskin. Tilsammen vil det brukes 4 dagsverk til rensing av profiler, dokumentasjon i form av fotogrammetri og tegning av utvalgte deler, samt prøveuttak. Reisetid til og fra felt er 4

dagsverk, til sammen 12 dagsverk. I tillegg er det satt av to dagsverk til botaniker i felt og to dagsverk til innmåling/GIS, begge inkludert reisetid.

Etterarbeid:

Etterarbeid for arkeolog settes til 7 dagsverk til rentegning, arbeid med prøver, fotodokumentasjon, rapportskrivning osv., mens 2 dagsverk går til administrasjon, innsending av prøver og ferdigstilling av prosjektet. I tillegg kommer 2 dagsverk for innmåling/GIS.

Etterarbeid inkludert GIS utgjør 69 % av forbrukt tid i felt, en andel som er større enn vanlig. Dette skyldes at mye av etterarbeidet er obligatorisk og tar opp mye tid uavhengig av størrelsen på prosjektet.

Behovet for C14-dateringer anslås å være 5 prøver. Ettersom dette er en dyrkningsundersøkelse settes behovet for botanikk til 20 pollenprøver, 20 makrofossilprøver og 2 pollenprøveserier à 10 prøverør, der et utvalg av disse analyseres. Dette tilsvarer 18 dagsverk etterarbeid og administrasjon for botaniker.

Referanser

Sivertsen, A.K. 2006. Fjelbergsambandet. Kulturminneregistreringar på Fjelberg og Borgundøy, Kvinnherad kommune. Kulturhistoriske registreringar. Rapport 12, 2006. Kultur- og idrettsavdelinga, seksjon for kulturminnevern og museum. Hordaland fylkeskommune.

Joki, H. 2011. Fjelbergsambandet delstrekning CO14- Alt.2A, gbnr. 216/4, 6, 271/1, Kvinnherad kommune. Kulturhistoriske registreringar. Reguleringsplan for vegsamband. Rapport 6, 2011, Kultur- og idrettsavdelinga, Hordaland fylkeskommune.